

շատ հին է՝ պէտք է հողին հաւասար կտրէ կամ կրակով այրէ . ասով հին բուսեցող կրփճանան , և գարնան նոյն արմատէն աւելի աղուոր ու մատ . զաշ ճիւղեր՝ կուտան որ խիստ աղէկ կը ծաղկին . խոշոր կակաչները՝ հողէն հանելու ու արմատը բաժնելու , ետքը պարարտ հողի մէջ տնկելու է որ մեծնան . տաշտաթաղ ըրած մեխակներն ալ հարաւային կողմը տաքուկ տեղ մը դնելու է :

Պարտէզի ծառերուն պտուղները խաւաններուն յետէն պահելու հնարք :

Ի ՈՆՏՐԱՅԻ պարտիզպանական ընկերութիւնը փորձով տեսեր է մօտ տարիներս , որ պարտէզի պտուղները թռչուններուն փնասէն ազատելու համար շատ աղէկ հնարք է՝ կատուները ծառերուն պահպան դնելը . վասն զի պարտիզպանին մէկը չորս հինգ կատուով բոլոր իր պարտէզը կը պահպանէ եղեր թռչուններէն շատ տարիներէ ՚ի վեր :

Լձէն մէկ կատուին վիզը մէյմէկ օղակով՝ շղթայ՝ անցուցած է . երբոր պտուղները կը հասունան , ծառին մօտ ցից՝ մը կը տնկէ , ու շղթային ծայրը անոր կանցընէ , կատուին կերակուրը՝ ջուրն ու բնակարանն ալ քովը կը պատրաստէ . ասով թռչունները ամենեւին չեն կրնար մօտենալ ծառին : Ուրիշ անգղիացի պարտիզպան մը ուզելով որ միայն մէկ երկու կատուով մեծ երկիր մը պահպանէ , երկու ցից տնկեր է իրարմէ շատ հեռու , և ան ցիցերէն իրարու չուն մը ձգեր է , չունին վրայ ալ անցուցեր է կատուին շղթան . ասով մէկ երկու կատու բաւական կը լինէ եղեր մեծ երկիր մը պահպանելու : Եւ բանս ուրիշներն ալ փորձեցին ու շատ աղէկ յաջողեցաւ :

1 Ընդ :

2 Ընդայից :

3 Հալի :

4 Զիւժի :

5 Գաւազ :

Եւրոպայի ԴՆ Եղած Բոյսերուն Բիւլ :

ՀԻՄԱԿՈՒԱՆ Եւրոպայի երեւելի բնագէտներէն մէկը հաշիւ ըրեր է , որ Լձերիկայի գտնուելէն վերջը անկէ 2343 տեսակ բոյս եկեր է Եւրոպա . Բարեյուսոյ գլխէն 1700 . նոյն չափ մըն ալ եկած է Չինու երկրէն , արեւելեան Հնդկաստանէն , նոր Հոլանտայէն , Լիւիային ու Լիւիսիէին այլեայլ կողմերէն . և ասոնք ամէնը մէկէն 120,000 տեսակէն աւելի են կրսէ :

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԳԻՏԵԼԻՔ

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ

Լձիք :

ՍԻՂԻՆ Դարու սկիզբներէն ինչոտան վերջերը խիստ խորունկ ու խորհրդաւոր արհեստ կամ գիտութիւն սեպուած էր ալքիմիա՝ ըսուածը : Լիւիկայ քիմիական արհեստին կամ բնալուծութեան բարակն է կրսէին ետեւէ ինոյնները . և ինչոտան հիմա արեւելք կը գտնուին աս գիտութիւն պարծեցողներ : Լձիքի միայն վախճանն է մէյմը՝ ոսկի շինել . անոր համար ոմանք ոսկեգործութիւն ալ գըրեր են անունը . երկրորդ՝ գեղ մը շինելու ամէն հիւանդութեց ճար ըլլայ . երրորդ՝ այնպիսի նիւթ մը գտնել որ ամէն բան լուծէ . չորրորդ՝ այնպիսի խմոր մը գտնել որ ինչ բանի որ գըրայի՝ իւրաքանչեւ քար ըսուածը հանէ : Մէկ քանի առասպելաբան պատմիչներու խօսքին նայելով՝ ալքիմիան՝ Լոյի ատենն ալ գիտցող կայ եղեր :

1 Ալիք բառին ստուգաբանութիւնը յայտնի չէ , ոմանք կրսեն թէ յունաց Χημεία (քիմիա) բառն է՝ արաբացուց ալ կամել մասնիկովը բաղադրած , բայց ուրիշները կրսեն թէ աս ալքիմիա բառը արաբացուց ծաղկելէն առաջ ալ գրոց մէջ յիշուած ըլլալով , եգիպտական բառ կրնայ ըլլալ :



իսկ ոմանք կրպնդեն թէ Ղաւմ հը-  
նարեր է աս արհեստը, և թորեւ ոչ  
միայն դարբնութիւնը՝ հապա անոր  
հետ ալքիմիան ալ հնարեց կըսեն :  
Եւ ալ ըսողներ կան թէ հին ատենի  
մեծամեծ թագաւորներուն անբաւ  
հարստութեան տէր ըլլալուն պատ-  
ճառը ան էր որ իրենք ալքիմիային ծա-  
ծուկ գիտութիւնը ոսկի շինելու վար-  
պետութիւնը ունէին, ինչպէս Սե-  
սոստը, Սողոմոն, և այլն : Բայց ստոյ-  
գը աս է որ հին մատենագրաց մէջ,  
Հոմերոսէն սկսեալ ինչուան Քրիս-  
տոսի 400 թուականը, ամենեւին նշան  
մը չկայ աս արհեստիս վրայ, և ա-  
նունն ալ մէկ տեղ մը չի յիշուիր . հա-  
պա ոսկի շինելու արհեստին վրայ խո-  
սող առջի մատենագիրը Պորփիրը  
կըսեպուի . բայց աւելի երեւելին Օռ-  
սիմոս Պանապօլսեցին է, որուն ժա-  
մանակը հինգերորդ դարուն սկիզբ-  
ները կ'իյնայ : Եւ ետքը ինչուան  
եօթներորդ դարուն ատենները քանի  
մը յոյն մատենագիրներ միայն եղած  
են որ աս գիտութիւն վրայ քիչ մը բան  
գրեցին . իսկ եօթներորդ դարէն ին-  
չուան եօթնւտասներորդը ալքի-  
միային խիստ ծաղկած ժամանակն  
է . ան միջոցին արաբացիք շատ ե-  
տեւէ եղան աս արհեստին, ու քանի  
գնացին՝ անթիւ շինծու խօսքերով  
իբրեւ խորհրդաւոր գիտութիւն մը  
սկսան ծախել ալքիմիան, ու իմաս-  
տուն սեպուիլ . ասոնց մէջ անուանի  
են Ղաֆէր, Բադի ու Ղաֆարապի :  
Իններորդ դարէն վերջը ալքիմիան  
խաչակիրները արաբացւոցմէ սորվե-  
լով՝ բերին Եւրոպա : Իրաւ է որ  
Պլինիոս կըգրէ թէ Վալդիգոզա կայս-  
րը մէկ քանի փորձեր ըրեր է զառի-  
կէն՝ ոսկի հանելու մոքով . բայց  
տեսնելով որ քիչ օգուտ կ'ընէ՝ մէկդի  
թողեր է . ասիկայ ոսկի ստեղծել  
չէր, հապա ուրիշ մետաղներու հետ  
խառնուած ոսկին զատել : Իսկ ալքի-  
միագէտները կըպարծենային թէ ի-

րենք ոչ միայն ամէն մետաղ կազնուա-  
ցընեն իրենց արհեստովը, հապա ին-  
չուան մարդ ալ կրնան ստեղծել : Հե-  
ղինակին մէկը միամտաբար կըպատմէ  
թէ ինքը մէկ բթաչափ մեծութեամբ  
գաճաճ՝ մարդ մը տեսեր է բիւրեղէ՝  
ամանի մը մէջ դրուած, որ Յուլիոս  
Վամիղոս անունով ալքիմիագէտին  
ստեղծածն է եղեր . աս Յուլիոս Վա-  
միղոսը կըպարծենայ եղեր թէ ին-  
քը ոսկի ալ կըշինէ, և ետեւէ է ե-  
ղեր որ մէկ գեղ մը գտնէ շատ դարեր  
ապրելու համար, իսկ ինքը 1541ին 47  
տարեկան մեռեր է :

Փիլիսոփայական քար ըսուածը անյայտ  
նիւթ մըն էր որ ալքիմիագէտները  
կըսէին թէ անով որ և իցէ նիւթ  
կամ մետաղ երբոր խառնես՝ ոսկի կը-  
դառնայ : Եւ յսպիսի նիւթ իրաւցընէ  
կար թէ չէ՝ չգիտցուիր . թէպէտ ի-  
րենք կըսէին թէ հին ատենը Հերմէս  
Տրիսմեգիստոսը ասոր վրայ գիրք ալ  
շարադրած է եղեր որ Եփրատի  
թագաւորներուն քովը մնացեր էր, ու  
որդուց որդի անոնք միայն կըգիտ-  
նային . բայց հիմա ասոնք շինծու  
խօսքերուն կարգը անցած են : Եւ  
յայտնի է որ շատ ալքիմիագէտներ  
ան փիլիսոփայական քարը գտնելու  
համար այնչափ ծախք ըրին որ ինչուան  
աղքատացան ալ . բայց շատ խաբէբայ  
մարդիկ ալ մետաղները ոսկի կըդար-  
ձընենք ըսելով՝ ոսկին նախ քուրային  
մէջ կերպով մը կըպահէին որ դրսէն  
չտեսնուի, ետքը ան հալեցուցած մե-  
տաղին մէջէն յանկարծ դուրս կըհա-  
նէին : Եւ միջոցին որ ալքիմիագէտ-  
ներէն ոմանք ոսկի շինելու ետեւէ  
էին, ուրիշներն ալ կաշխատէին հը-  
նարք մը գտնելու որ ոսկին խմուե-  
լու բան մը ընեն . և աս ըմպելիքին  
անունը դրեր էին Իստիք կամ Իստիք,  
այսինքն աւելցընող . վասն զի՝ կըսէին  
թէ ան գեղով մարդուս կեանքը կա-  
ւենայ ու դարերով կերկրնայ : Եւ  
ըսպացւոց մէջ աս ալքիմիայի արհես-



1 Ինչպէս որ նոյն իսկ արաբացւոց առաքել կրտսէ  
ալքիմիային համար . Մէշէւր-Իւ-Խոմ, Վէ Ֆո-  
փոմ-Իւ-Ճիմ. այսինքն Անուանը հռչակաւոր ,  
գոյովթիւնը ոչինչ :

**Պշտական :**

Պղատոն ամէն գիտութիւններէն  
առաջ բանաստեղծութե ու երկրա-  
չափութեան ետեւէ եղաւ, և իր ոճը  
վսեմ, մտքին ծնունդը պայծառ,  
և դատմունքը շատ ճիշդ էր. սակայն  
դժբախտութեամբ կամ չհաւնե-  
լով՝ պզտիկութեան ժամանակը շի-  
նած ողբերգութիւններէն մէկ քանին  
ինքիր ձեռքովը այրեր է: Ս արպե-  
տին մահուանէն ետեւ ելաւ լճէնքէն  
դէպ 'ի Յունաստան ճամբորդու-  
թիւն ըրաւ. ժամանակ մը Պիւթա-  
գորեանց երեւելի վարպետներուն քովը